

EĞİTİMDE YENİLEŞTİRME YAKLAŞIMLARI VE ARAŞTIRMA EĞİTİMİ

Doç. Dr. Niyazi KARASAR*

Eğitim sistemlerinde gerçekleştirilmek istenen yeniliklerde, çoğu zaman, izlenen yöntemle doğrudan bağıntılı sonuçlar alınmaktadır. Bu kısa yazının amacı, "eğitimdeki yenileşme" temel yaklaşımlarını ve bu yaklaşımlar içinde "araştırma eğitimi"nin yerini tartışmaktır.

Yenileştirmede Temel Yaklaşımlar

Eğitimde gerçekleştirilmek istenen yeniliklerde üç temel yaklaşımın izlendiği kabul edilir. Bunlar: (OECD, 1969, s. 16)

1. Bireysel yaklaşım,
2. Grup yaklaşımı ve
3. Araştırma-Geliştirme yaklaşımıdır.

Bireysel yaklaşımda, karar verme yetkisinde olan kişinin kendi görüş ve değerlendirmeleri egemendir. Bu kişi, çoğu zaman, en üst yönetici olarak, Bakan ya da onun adına görev yapan Müsteşar ve Genel Müdürler'dir. Kimi zaman doğru değerlendirmeler yapılsa da, getirilmek istenen yeniliğe karşı doğabilecek psikolojik ve maddesel güçlükleri gidermek kolay olmaz. Bu, bilinen en ilkel yaklaşımdır.

Grup yaklaşımında ise, aynı görüşü paylaşan bireylerden oluşan küçük bir ekip ya da komisyonlar etkilidir. Farklı görüşlere fazlasıyla yer verilmediği için, kısa sürede belli kararlara varılsa da, bunların uygulamaya aktarılmak istendiğinde doğrudan ya da dolaylı

(*) Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi İstatistik ve Araştırma Eğitimi Bölümü.

engellemelerden kaçınmak çok güç olur. Daha da sakıncası, hemen her üst yönetici ile değişen grup kompozisyonları, giderek bir "klikeleşmeye" dönüşür. Böyle olunca da, bir sonra gelenler için, yapılması gereken ilk iş "eskilerin getirmeye çalıştıkları yenilikleri kaldırıp, yenilerini bulmaya çalışmak" gibi gözükür. Salt kişisel görüşlere dayalı bireysel yaklaşıma oranla daha ussal bir seçenek olmakla birlikte, yine de önemli sınırlılıkları vardır.

Araştırma-geliştirme yaklaşımı, "deneme" kavramına dayalı, örgütlü, sürekliliği olan, oldukça yavaş işleyen, araştırmacı ve uygulayıcıların katılımını sağlayan, uygulamaların planlandıkları şekliyle gerçekleşebilme olasılıkları en yüksek olan bir yenileşme stratejisidir. Bu, bilinen en sağlıklı ve en etkili bir yaklaşım olarak kabul edilir. Bilimin yolgöstericiliği, en çok, bu yaklaşımda vardır. Çünkü bu yaklaşımda, geleneklere, değişik otorite ve kişisel deneyimlere göre değil, herkesin üzerinde anlaşabileceği kanıtlara göre işleyen bir karar süreci vardır. Ancak, bu sürecin işleyebilmesi, iyi yetişmiş araştırmacılar kadar, araştırma duyarlılığı olan uygulayıcıların ve kamuoyunun da varlığını zorunlu kılar.

Araştırma Eğitimi

Araştırma yapabilmek, yapılan araştırmalardan yararlanabilmek, ondan etkilenebilmek, ona yardımcı olabilmek, belli düzeylerde uzmanlığı ve genel bir araştırma kültürünü gerektirir. Genel kültür ile uzmanlık düzeylerindeki bu yeterliklerin kazanılabilmesi için düzenlenen eğitime "araştırma eğitimi" denir.

Araştırma eğitiminin temelinde, bilimsel yöntem ve onun gerektirdiği tüm teknik bilgi, beceri ve tutumları bilip sergileyebilmek ve onun bireysel ve toplumsal yaşamdaki yerini kavramak vardır. Bu, kısaca, bilimsel araştırmalar için, hem üretim ve hem de tüketim yönünden, zorunlu görülen yeterlikleri içerir.

Bilindiği üzere, problem çözmenin, yenileşmenin bilinen en güvenilir yaklaşımı bilimsel yöntem uygulaması olan araştırma ve araştırma-geliştirme yaklaşımlarıdır. Aslında, bu yeterlik ve yaklaşımlar, her türlü öğrenmenin de bilinen en geçerli yaklaşımıdır. Öğrenme kuramlarının üzerinde en çok anlaştıkları ortak yanları, öğrenmenin, bireyin doğrudan katılımı ve arayışı ile gerçekleşebileceğidir. Bu ise, temelde, bir arama (search), yeniden arama (re-search) olan "araştırma"dan başka bir şey değildir.

Eğitimin temel amacı, belli davranışlar geliştirmektir. Bu davranışların, ancak, öğrenme ile gerçekleşebildiğinde en verimli ve sağlıklı sonuçların alındığı da bilinmektedir. Öğrenme de araştırmayı gerektirdiğine göre, bunun temel felsefe ve yaklaşımlarının öğretilmesi ve uygulanması, her tür ve düzeydeki eğitim kurumunun başlıca görevlerinden olmak gerekir.

Bu amaçla, ilkokuldan başlayarak, bilimsel yöntem uygulamasını esas alan bir öğretim yöntemi ile, gerekli kavram, ilke ve tekniklerin kazandırıldığı uygun bir içeriğin izlenmesinde adeta zorunluluk vardır.

Uygun bilimsel tutum ve davranışlar ile teknik bilgi ve becerilerin kazandırılabilmesi için, programlarda, araştırma yöntem ve teknikleri ile istatistik ve ölçme bilgilerine de mutlaka yer verilmelidir. Bunlardan araştırma yöntem ve teknikleri, problemin tanımlanmasından çözümüne kadar olan zihinsel çabaların tümünü, bilimsel yöntemi; yöntemi somutlaştıran verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması ile bütün bunların yazılı bir dökümü olan araştırma raporunun yazılmasını içerir. İstatistik, toplanan verilerin okunmasına, resimlendirilmesine yarar; sayısal anlatımı ve değerlendirmeleri gerçekleştirir. Ölçme ise, miktar saptamak için ölçütler, semboller ve kurallar geliştirir. O halde, bu bilgi alanları, öğretim düzeyi ve türüne bakılmaksızın, her programın çekirdeğinde, değişen ölçülerde, birlikte ya da ayrı ders ya da ders dizileri içinde ele alınıp işlenmelidir.

Yazar tarafından çeşitli ulusal ve uluslararası toplantılarda dile getirilen bu yaklaşım, aynı espiyi ile, Uluslararası İstatistik Enstitüsü ile "Sheffield" Üniversitesinin işbirliği ile, 9-13 Ağustos 1982 tarihlerinde İngiltere'de yapılacak "İstatistik Öğretimi İlk Uluslararası Konferansı"nda ele alınıp işlenecektir. Toplantıda, gelişmekte olan ülkelerin sorunları üzerinde de durulacaktır. (Yazar, bu konferansın Türkiye Ulusal Koordinatörlüğü görevini üstlenmiştir.)

Bu alanda bir başka çalışma da yine yazar tarafından sürdürülen ve TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu'nca desteklenen bir projedir. Bu projede, üniversite düzeyindeki araştırma eğitimi etkinlikleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Varolan Durum

Türkiye’de, problem çözme ve yenileştirme amacıyla izlenen yaklaşımların, henüz, çoğu durumlarda, ilkel düzeyde seyrettiğini söylemek yanlış olmasa gerek. Bu durum, kuşkusuz, çeşitli yasa ve yönetmeliklerdeki aksine amaç ve “önlemlere” karşın böyledir. Açık fikirlilik, yargılarda olasılığa yer vermek, kanıt için kararı erteleyebilmek, kanıt isteme alışkanlığında olmak, kişisel görüşlere saygılı olmak, ölçütlü düşünebilmek gibi çeşitli bilimsel tutumların yeterince yaygın olmadığını söyleyebilmek için iyi bir gözlemci olmak yeter. Aksi halde, “fikir” uğruna, birbirlerinin canını almaya çalışan kişiler ile, bunların yanında gözükten yığınlara bu kadar çok ve bu kadar sık rastlanmazdı. “Ezberci eğitim” damgasını çoktan beri yemiş bir sistemi bu açıdan savunmak oldukça güçtür.

Araştırmaya en çok yer verilen ve bilimsel tutum ve davranışlı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan üniversiter kuruluşlarda bile, araştırma eğitiminin eksikliği dikkati çekecek düzeydedir. Vermeden almak olanaklı değildir. Araştırma üretici ve tüketici davranışlarla donatılmayan kimselerden, ilerde, iyi bir araştırmacı ya da iyi bir uygulayıcı olmasını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olamaz.

Ne Yapılabilir?

Hiç bir kuruma hazır reçeteler hazırlayıp vermek, uzun dönemde sağlıklı bir problem çözme yaklaşımı değildir. Atatürk’ün Doğununun 100. Yıldönümünün kutlandığı bu yıllarda, O’nun gösterdiği “bilimin yolgöstericiliği” (“Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir”) ilkesine dönmenin, ancak, uygun bir araştırma eğitimi politikası ile gerçekleştirebileceğini anlayıp, uzun dönemli ve sağlıklı çözümler peşinden koşulmalıdır. Bu, hem eğitimde hem de bunun sonucu olarak toplumun her türlü ekonomik ve sosyal yaşamında gerekli olacak yenileşmenin en geçerli anahtarı gibi görünüyor. Atatürkcülüğün ve daha da genel anlatımı ile bilimselliğin yaşama dönüştürülmesi, en iyi yol gösterici olarak alınması, bireylerde bu tutum ve davranışların geliştirilmesi ile olanaklıdır. Yoksa, ünlü düşünür Sadi’nin “ne kadar bilim okursan oku, davranış yoksa cahilsin” yargısına hedef olmaktan kurtulmak güçleşir.

Doç. Dr. Niyazi KARASAR

K A Y N A K Ç A

- Ertürk, Selahattin. **Diktacı Tutum ve Demokrasi**. Gelişik üçüncü baskı. Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1981.
- İnan, Mustafa. "Bilimsel Düşünme Hakkında," **Yaz Okulu Konferansları**. Ankara: TÜBİTAK, BAYG 1969. ss. 5-19.
- Karasar, Niyazi. "Araştırma, Bilim ve Bilimsel Yöntem," **50. Yıla Armağan**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1973. ss. 89-104.
- . "Araştırma Eğitimi," **VI. Bilim Kongresi. BAYG Tebliğleri**. Ankara: TÜBİTAK, 1977. ss. 201-10.
- . "Araştırma Teknikleri: Temel Kavramları," **Bilimsel Yaz Okulu Konferansları**. Ankara: TÜBİTAK BAYG, 1977. ss. 11-22.
- . "Research Education: Basis for Life-Long Education: A Proposed Model," A Paper Prepared for the World Conference on Education, 14-24 August 1977. Tarabya, İstanbul: 1977.
- . **Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. Üçüncü baskı. Ankara: Bahçelivler PK 33, 1981.
- . "Eğitim ve Politik Gelişme," **A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**. 3-4: 63-69, 1972.
- . "Bireysel ve Toplumsal Gerginliklerin Giderilmesinde Problem Çözme Alışkanlığı," **Çağdaş Eğitim**, 4, 39:15-20, Kasım 1979.
- . "Araştırma Sistemi ve Eğitimdeki Uygulamalar," **Çağdaş Eğitim**. 3,23:4-8, Mayıs 1978.
- . "Laiklik ve Bilimsel Temelleri," **Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu**, 9-10 Nisan 1981. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1981. ss. 139-150.
- . "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir - K. Atatürk," **Milli Eğitim**, 56:49-54, Ocak-Şubat-Mart 1982.
- OECD, **The Management of Innovation in Education**, Paris: CERI, 1969.